

18

A 61627

18

P. S. Seemnewilja Toimekonna väljaanne nr. 8.

284.

63

Raera ja ruffi fortide wõrdlus- tatsjete aruanded 1914.

Rokku seadnud M. Pill.

P. Seemnewilja Toimekonna kirjastus.
Surjewis, 1915.

TARTU ÜLIKOO LI
RAAMATUKOGU

Raera sortide võrdluskatsete aru-
anne 1914.

Põud ja algav sõda tegivad 1914. aasta suvel sortide võrdluskatsetele palju kahju. Põua käes, ebaloomulikkudes kasvutingimistes, jäi taimede kasv kängu, algava sõja ärewus takistas sügisel selle wähesegi saagi korralikku koristamist — mõni katsetegija jättis saagi kaalumata, mõni kutsuti waenlase vastu võitlema.

Wõrreldawatest sortidest on kolm, nimelt Rath-
lesi walge pikateraga oha k a t a, Rath-
lesi walge pikateraga oha k a g a ja Rath-
lesi walge lühikeseteraga oha k a t a lipu-
kaer meie kodumaa sordikaswatuses t N õ m m i k u l t
pärit. Alles 1914. aasta kewadeks tulid need uued
sordid esimest korda müügile.

Üks sort, nimelt „W õ i t“, on Rootsimaa kuul-
sast sordikaswatuses t S w a l ö f i s t. L o c h o w i k o l-
l a n e, B e s e l e r I I. ja S t r u b e - S c h l a n s t e d t
on Saksamaalt.

R o h a l i k u s o r d i a l l o n s e d a s o r t i m õ e l d u d,
mis katsetegija talus ennemalt kasvata ti. Mõnel
on see Ligowo (Zoomel), mõnel Svalöfi Switling
(Lintrop), teistel nõndanimetatud maakaer (Birk,
Wahi), ehk ka Türgikaer, kolmandatel on nimeta-
mata jäetud.

23330645

Seitsme esimese fordi sõrdluskatsete seeme oli original, see tähendab, teda saadi või telliti iga fordi väljaarendaja enese käest.

Maha külitati iga fordi seeme kahelkordselt 40 või 80 seitsmejalalise ruutsülla suuruste katselappide päale. Iga fordi mõlemate katselappide saagid pidivad katsetegijad lahuse ära peksma ja kaaluma. Mõned ei ole seda teinud, vaid iga fordi mõlemate katselappide saagid ühes koos ära peksnud ja kaalunud. Edaspidi ei tohiks seda mitte enam lubada. Saksamaal tunnistatakse niisugused katsed puudulisteks.

Seitsmestteistkümnest katsetegijast saatsivad täidetud aruandelehti ainult seitse tagasi.

Täidetud aruandelehti saatsivad :

1) Johan Wechterstein — Uue-Wändra Wihtra = Ülejõelt. Katsepõllu maapõhi — liivakas jami, aluspõhi — wett läbilaskja, niiske, torutamata. Wäetatud 3 puuda 18% superfosfati ja 3 puuda 30% kalijoolaga. Kõige parem sort — Wõit — on Rathlesi walgest lühikeseteraga ohakata lipukaerast 17 puuda 35 naela terajaaki wafamaalt rohkem andnud.

2) Joh. Zirk — Wõnnu Rasina Laane-Teppolt. Katsepõlluks oli liivakas maa. Wäetus 4 puuda 40% kalijoola ja 8 puuda 20/22% superfosfati wafamaa kohta. Kõige parem sort — Wõit — on Rathlesi walgest lühikeseteraga ohakata lipukaerast 13 puuda 20 naela enam terajaaki andnud.

3) D. Paarmann — Wõnnu Poka Sulbilt. Kõige parem sort — Rathlesi walge pikateraga ohakata lipukaer on kohalikult kaerast 11 puuda 30 naela juuremat terajaaki andnud.

4) E. Toom — Rambahja Haaslawa Toomult. Katsepõllu maapõhi — mullamaa, aluspõhi — jami, kuival ajal paras kuiv, torutamata. Wäetatud ei ole. Selwili — kartul, mida laudasõnnikuga on wäetatud. Künni sügawus 7—8 tolli. Kõige paremad fordinid — Lochowi kollane ja kohalik (Sigowo) on Rathlesi walgest pikateraga ohakata lipukaerast 9 puuda juuremat terajaaki wafamaalt andnud.

5) A. Kiudorn — Rähina, Piiste nr. 60. Katsepõllu maapõhi — must muld, aluspõhi — wett läbilaskja, niiske, torutamata. Selwili oder. Wäetatud 1/2 kotti superfosfati ja 1/2 kotti kalijoolaga. Küntud 6 tolli sügawalt. Kõige parem

Tabel I.

Katsetegija nimi.	K a t h l e f i						Lochow kollane		Strube- Schlan- stedt		Beseler II.		Wöit		Kohalif	
	wa'ge pita- ter. oha'aga		wa'ge kühite- feter. oha'tata		wa'ge pita- ter. oha'tata		teri	pöhtu	teri	pöhtu	teri	pöhtu	teri	pöhtu	teri	pöhtu
	teri	pöhtu	teri	pöhtu	teri	pöhtu										
J. Wechterstein. .	58 p. 50 n.	80 p. 10 n.	41 p. 20 n.	65 p. 5 n.	55 p. 5 n.	70 p. 20 n.	50 p. 35 n.	59 p. 35 n.	51 p. 35 n.	71 p. 10 n.	52 p. 25 n.	63 p. 30 n.	59 p. 15 n.	61 p. 20 n.	44 p. 15 n.	58 p. 5 n.
Joh. Birk	38 p. 30 n.	51 p.	36 p.	54 p.	39 p. 10 n.	51 p. 10 n.	41 p. 20 n.	52 p.	43 p.	52 p. 30 n.	44 p.	52 p. 30 n.	49 p. 20 n.	55 p.	43 p. 20 n.	53 p. 20 n.
D. Paarmann . .	24 p.	—	25 p.	—	30 p.	—	28 p.	—	28 p.	—	26 p. 30 n.	—	25 p. 30 n.	—	18 p. 10 n.	—
E. Toom	23 p. 20 n.	21 p. 20 n.	22 p.	21 p. 20 n.	17 p.	17 p.	26 p.	15 p.	21 p. 20 n.	18 p.	24 p.	17 p. 20 n.	23 p. 20 n.	16 p. 20 n.	26 p.	18 p. 20 n.
A. Kiudorw . . .	31 p. 10 n.	28 p. 30 n.	30 p.	34 p.	34 p. 25 n.	33 p. 5 n.	36 p. 10 n.	30 p. 15 n.	33 p. 30 n.	28 p. 30 n.	28 p. 30 n.	27 p. 20 n.	33 p. 10 n.	28 p. 30 n.	28 p. 30 n.	25 p. 30 n.
J. Lintrop	33 p.	52 p.	18 p. 20 n.	41 p. 20 n.	27 p. 20 n.	45 p. 20 n.	30 p.	30 p.	28 p.	52 p.	—	—	27 p. 20 n.	20 p.	24 p. 20 n.	56 p.
Wahi	19 p. 33 n.	43 p. 34 n.	20 p. 13 n.	39 p.	23 p. 7 n.	43 p. 13 n.	23 p. 27 n.	34 p. 26 n.	25 p.	47 p. 33 n.	21 p. 30 n.	37 p. 17 n.	27 p. 27 n.	39 p. 33 n.	23 p. 30 n.	36 p.
Resimine	32 p. 29 n.	46 p. 9 n.	27 p. 25 n.	42 p. 21 n.	32 p. 15 n.	43 p. 18 n.	33 p. 30 n.	36 p. 38 n.	33 p. 1 n.	45 p. 4 n.	32 p. 39 n.	39 p. 31 n.	35 p. 7 n.	36 p. 34 n.	29 p. 35 n.	41 p. 12 n.

sort — Lochowi kollane — on kohalikus sortist 7 puuda 20 naela suuremat terasaaki andnud.

6) J. Lintrop — Billistwere Rõo mõisast. Katsepõllu maapõhi — samisegane räht, aluspõhi — torutamata, mitte väga tergesti wett läbilaskja, kuid põhjavesi wõrdlemisi sügawal. Selwili kaer ja pelushte. Küntud 6—7 tolli sügawusest. Rõige parem sort — Rathlesi walge pikateraga ohakaga lipukaer — on Rathlesi walgest lühifeteraga ohakata lipukaerast 4 puuda 20 naela terasaaki wafamaalt rohkem andnud.

7) Eesti Põllumeeste Seltsi katsetalu Wahi. Katsepõllu maapõhi liiwatas muld. Wäetamata. Rõige parem sort — Wõit — on Rathlesi walgest pikateraga ohakaga lipukaerast 7. p. 34 naela suuremat terasaaki andnud.

Dalju iga sort Riia wafamaalt teri ja põhku (puudades) on andnud, seda leiame esimese tabeli päält.

Mitu korda iga sort kõikide katsetegijate juures tera- ja põhuanni poolest esimese, teise, kolmanda jne. koha pääl on olnud, see on teise tabeli pääl ülewal.

Üksikute sortide tuhanda tera raskuse, kesta-protsendi ja kaswuaja pikkuse kohta on teated kolmanda tabeli pääl üles märgitud. Need teated on seemnete kohta, mis maha külitati, nimelt original seemnete kohta ja saagi kohta üles tähendatud.

Mis üksikutesse sortidesse puutub, siis wõiks nende kohta käesolewa ja 1913. aasta katsete järele järgmist ütelda:

1) Kaer „Wõit“ on mõlemil aastal suurt terasaaki, minewal aastal keskmiist ja tänawu wäheldast põhusaaki andnud. Tuhanda tera raskus on tal teiste sortidega wõrreldes suur. Kaswuaja pikkus keskmine.

2) „Strube-Schlanstedti“ kaera sort andis minewal ja tänawu aastal suurt tera- ja kasuurt põhu saaki. Tuhanda tera raskus on tal ka suur. Kaswuaeg on keskmine kuni pikk.

Tabel II.

Mitmenda toha pään.	R. w. pifa- ter. oha- faga		R. w. lühi- kefeteraga ohafata		R. w. pifa- ter. oha- fata		Lochow kollane		Strube- Schlan- stedt		Beseler II.		Wöit		Kohalit	
	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest	terade poollest	põhu poollest
Esimehe . . .	1	2	0	2	1	0	2	0	0	1	0	0	3	1	1	1
Teise	1	2	0	1	1	1	2	0	2	1	2	0	0	0	0	1
Kolmanda . .	1	0	0	0	1	3	0	1	2	2	1	0	1	0	2	1
Neljanda . .	0	1	1	2	1	0	1	0	1	2	1	2	3	1	0	0
Viienda . . .	2	0	1	1	1	1	1	2	2	0	0	1	0	1	1	0
Kuienda . . .	0	0	2	0	2	1	1	0	0	0	1	2	0	3	0	0
Seitsmenda .	1	1	1	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	3	2
Aheksanda .	1	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
I. + II. + III.	3	4	0	3	3	4	4	1	4	4	3	0	4	1	3	3
IV. + V. . . .	2	1	2	3	2	1	2	2	3	2	1	3	3	2	1	0
VI + VII + VIII	2	1	5	0	2	1	1	3	0	0	2	2	0	3	3	3

3) **Lochowi kollane** kaer andis mõlemil aastal suurt terasaaki, aga väheldast põhusaaki. Tuhanda tera raskus on tal madalam, kui kahel esimesel fordil. Raskuaeg on sel fordil mõlemil aastal teiste sortidega võrreldes kõige lühem olnud. Resta protsent on tal kõige madalam.

4) **Beseler II** on mõlemil aastal kestmist terasaaki, minewal aastal hääd, aga tänawu wõrdlemisi kehwapoolset, vähemalt alla poole kestmist põhusaaki andnud. Tuhanda tera raskus on õige suur. Raskuaega kestmise pikkusega.

Tabel III.

S o r d i d	1000 tera raskus		Resta %		Raskuaeg päewades
	origi= nalil	saagil	origi= nalil	saagil	
Rathlesi walge pitateraga ohakaga . .	30,70	27,44	28,96	30,33	94
Rathlesi walge lühikeseteraga ohakata .	31,35	27,30	29,87	28,33	89
Rathlesi walge pitateraga ohakata . . .	30,85	28,88	26,52	29,00	91
Lochowi kollane	32,95	27,04	23,16	25,66	87
Strube-Schlanstedt	38,60	34,84	24,75	28,40	88
Beseler II		34,13		26,95	88
Wöit	43,10	32,81	27,76	28,33	88
Kohalif		31,80			88

5) Rathlesi lipukaera sortidest tuleks kõige paremaks tänawu aastaste katsete järele „walget pitateraga ohakaga“ sorti pidada, sest ta on kõigist wõrreldawatest sortidest kõige suuremat põhusaaki andnud ja kõigist wõrreldawatest lipukaera sortidest kõige suuremat terasaaki. Tuhanda tera raskus teiste lipukaeradega võrreldes on

tal keefmine. Raswuaeg aga wõrreldawateft fortideft kõige pikem.

6) **Rathlefi walge pikateraga ohaata lipukaer** on teiste lipukaera fortidega wõrreldes niisasti tera kui ka põhu saagi poolest hää kuni keefmine olnud. Saagi tuhanda tera raskus on lipukaeradest kõige suurem, kaswuaeg keefmine.

7) **Rathlefi walge lühikeseteraga ohaata lipukaer** on teraanni poolest kõikidest wõrreldawateft fortidest kõige halwem olnud, põhuanni poolest aga keefmine. Saagi tuhanda tera raskus on originalseemne omaga wõrreldes palju alla langenud, nimelt 31,35 grammi päält 27,30 grammi pääle. Raswuaeg keefmine.

8) **Kohalik kaer** on tänawu paremal kohal, kui minewa aastaste katsete juures, mis muidugi sellest on tulnud, et tänawu kohaliku nime all ka parandatud sortisid, nagu Switling, Ligowo ja teisi kaswatatud on. See nõndanimetatud kohalik kaer on keefmiselt wäheldast terasaaki andnud, mõnede katsetegijate juures, nimelt kus parandatud sorte selle nime all on kaswatatud, on ta hää kuni keefmist terasaaki andnud. Põhuanni poolest on ta keefmine olnud. Tuhanda tera raskuse ja kaswuaaja pikkuse poolest ka keefmine.

Olgugi, et tänawuse aasta wõrdluskatsed põua käes kannatasid, sest mõnel katsepõllul ei tulnud kordagi, teistel ainult mõni kord wähesel mõõdul wihma, siisgi näitawad nad, et need kordid mis minewa (1913) aastaste katsete järele hääd olid, ka nüüd hääde hulka kuuluvad.

Muidugi ei saa tänawusi katseid mõõduandwateks pidada, waid jääb soowida, et need katsetegijad ka uuesti jälle samade fortidega oma põllul katseid teeksiwad ja jeda tööd vähemalt kolm aastat kordaksiwad.

Rukki sordikatseid 1914.

Rõikide teiste põllutaimede juures on meie põllumehed sordide sõrdluskatseid teinud, aga rukki sordid on senini sõrdlemata jäänud. Ei ole kirjandusest üht ainust juhtumist leidnud, kus kawakindlast rukki sordide sõrdluskatsest juttu oleks. Küll on suurpõllumehed sõrd ka neid katseid korraldanud, aga wäikepõllupidajad mitte.

Ei wõi salata, et ka wäikepõllumehed oma põldudel mitut sorti on kaswatada katsunud, ja et neil nii mitmegi sordi kohta oma otsus on. Iseäranis rukkisordide kohta on aga raske otsust anda, sest et seeme, mis ühe põllumehe käest teise kätte läheb, sordi puhtuse poolest ristsugutuse läbi enamasti rikutud on.

Et aga sordide kohta kindlat otsust anda, selleks peab sõrdeldawate sordide seemet otse nende wäljakaswatajate käest tellima, teise sõnaga, peab originalseemet tarwitama.

1913. aastal otsustas Seemnewilja Toimekond rukkisordide sõrdluskatseid meie kodumaal korraldada. Kadunud Dr. A. Eizenschmidt tellis Tartu Eesti Majanduse-Ühisuse kaudu originalseemned wälja. Mõne sordi seemet ei olnud saada; nende asemel telliti uued. Lõpuks wõidi sõrdluskatsete tegijatele järgmistel sordide originalseemet wälja saata: 1) Lochowi Petkus, 2) Rimpau-Schlansedt, 3) Sangaste, 4) Jaegeri Champagner, 5) professor Heinrich ja 6)

Himmeli Champagner. Seitsemendaks võrreldavaks sordiks oli kohalik rukkis, mis iga katsetegija oma käest sai. Kohaliku rukki all on seda rukk sorti mõeldud, mida katsetegija põllul viimastel aastatel kasvatatud oli.

Originalseemet saadeti igale katsetegijale igast sordist 12 naela, mida kahe ühesuuruse (kumbgi 40 ruutsülda) katselapi pääle maha pidi külitama. Terve katsepõld pidi igal pool maapinna, harimise ja väetamise poolest täiesti ühtlane olema. Et aga selle poolest julgem olla, selleks külvati igast sorti kahe katselapi pääle, mis katsepõllul nii korraldatud olid, et esiti kõik sordid järjestikku aset leidsid ja siis sellesamas järjekorras veel kordusid.

Katsetegijateks andsiwad endid palju põllumehi üles. Mitmetel äpardas katse, teised ei saanud rahutu aja pärast korralikult tööd lõpetada. Täidetud katse aruandelehti saatsiwad kaheksa katsetegijat tagasi. Neilgi pole kõik aruanded täielikud, waid osalt poolikud. Siiski võib nende järele võrreldawate sortide kohta, nii palju kui seda ühe aastase katse järele üleüldse võimalik on, mõnesugusele otsusele tulla.

Täidetud aruandelehtede tagasisaatajaid katsetegijaid nimetades, tähendan ka misfugune iga katsepõllu maapind, maapõhi ja väetamine oli, ning kui palju kõige parem sort kõige halvemast suuremat terasaaki on andnud.

1) Katsetegija J. Rukk, Põllumeeste Seltsi katsetalus Wahil. Katsepõllu maapõhi — liiwakas muld, aluspõhi — sawikas liiw.

Kõige parem sort (Petkus) on kõige halvemast (Prof. Heinrich) wakamaa kohta 11 p. 19 n. tera enamjaagi andnud.

2) Joh. Nirt, Sangaste Keeni, Simona talu (Sangaste Põllumeeste Seltsi korraldusel). Katsepõllu maapõhi — liiwane, alus-

põhi — kuiw liiw. Wäetus: lauda sõnnikut umbes 20 koormat, 1 kott tomasjahu ja 2 puuda kalisoola. Rõige parem sort (Petkus) on kõige halvemast (Jaegeri Champagnerist) 19 p. 30 n. terasaaki rohkem andnud.

3) Jüri Karm, Raadi w. Lokka talus; katsepõllu maapõhi liiwakas sawi, aluspõhi — kuiw, torutamata. Wäetatud umbes 1000 puuda lauda sõnnikuga. Rõige parem sort (Petkus) on kõige halvemast (Jaegeri Champagnerist) 16 p. 20 n. terasaaki rohkem andnud.

4) Joh. Zirk, Wõnnu Rasina Laane-Teppol. Katsepõllu maapõhi — liiwakas sawine, aluspõhi — torutamata, mitte väga läbilaskja märg. Wäetatud 6 p. $\frac{15}{16}$ °/o superfosfati ja 3 p. 30°/o kalisoolaga. Rõige parem sort (Jaegeri Champagner) on kõige halvemast (Rimpau-Schlanstedtist) 13 p. 17 n. terasaaki wakamaalt rohkem andnud.

5) Hendrik Thomson, Saarde kih. Woltweti w. Riitsares; katsepõllu maapõhi — sawimulla maa, aluspõhi — $1\frac{1}{2}$ jala sügaw. sawi. Wäetatud 35 koorma laudasõnnikuga ja 1 koti $\frac{17}{18}$ °/o tomasjahuga. Rõige parem sort (Petkus) on kõige halvemast (kohalikust) 21 p. 10 n. terasaaki wakamaalt rohkem andnud.

6) Peter Taltz, Saarde kih., Pati w. Riisti küla koolimaja; katsepõllu maapõhi — liiwane, aluspõhi — punakas liiw, kuiw, torutamata. Wäetus — 20 koormat laudasõnnikut ja 1 kott tomasjahu. Rõige parem sort (Jaegeri Champagner) on kõige halvemast (Prof. Heinrich) (11 puuda wakamaalt terasaaki rohkem andnud.

7) Aug. Jannsen, Sageri kih. Kiriku w. Koibu talus; katsepõllu maapõhi — paepäälne 6—7 tolli ümber sügaw paekivi kildudega sawisegane muld; aluspõhi — wett läbi lastja. Wäetatud 1500 puuda laudasõnnikuga. Rõige parem sort

Katsetegija nimi	Sangaste		Prof. Heinrich		Jaegeri Champagner	
	teri	põht	teri	põht	teri	põht
Katsetalu Wahi .	66 p. 24 n.	151 p. 26 n.	55 p. 05 n.	183 p. 15 n.	64 p. 23 n.	191 p. 37 n.
Joh. Nirk . . .	49 p.	99 p.	43 p.	73 p. 20 n.	42 p.	80 p. 10 n.
Miri Karm . . .	58 p. 20 n.	128 p.	50 p. 20 n.	102 p.	45 p.	90 p.
Joh. Nirk . . .	41 p. 6 n.	—	36 p. 37 n.	—	41 p. 35 n.	—
H. Thomson . . .	40 p. 30 n.	90 p. 10 n.	40 p. 10 n.	70 p. 30 n.	45 p.	83 p. 30 n.
H. Talts . . .	55 p.	135 p.	50 p. 10 n.	170 p. 30 n.	61 p. 10 n.	146 p. 30 n.
Aug. Jannsen .	25 p. 30 n.	57 p.	25 p. 30 n.	64 p.	36 p. 20 n.	76 p. 10 n.
A. Arro . . .	39 p.	74 p.	35 p.	59 p. 20 n.	41 p. 20 n.	58 p. 20 n.
Kestmine . . .	46 p. 39 n.	104 p. 39 n.	42 p. 4 n.	95 p. 32 n.	47 p. 9 n.	105 p. 14 n.

(Jaegeri Champagner) on kõige halvemast (kohalikust) 17 puudalise enamsaagi wakamaalt andnud.

8) A. Arro, Pöögli w., Metsalekilt. Aruandes ei ole maapõhja ja wäetamise kohta teateid olemas. Kõige parem sort (Himmeli Champagner) on kõige halvemast (Prof. Heinrichi omast) wakamaalt 11 puudalise enamsaagi andnud.

Ülemine tabel näitab, kui palju iga sort iga katsetegija juures Riia wakamaa suuruselt maadükilt teri ja põhku on andnud.

Teise tabeli järele on teraanni poolest kõige parem sort Petkus; kestmised sordid on kõik teised,

Petkus		Himmeli Champagner		Rimpau- Schlanstedt		Kohalik	
teri	põhft	teri	põhft	teri	põhft	teri	põhft
69 p. 12 n.	—	61 p. 24 n.	143 p. 04 n.	60 p. 20 n.	137 p. 31 n.	—	—
61 p. 30 n.	102 p. 20 n.	51 p. 10 n.	89 p. 20 n.	48 p. 10 n.	83 p. 20 n.	42 p. 20 n.	87 p. 20 n.
61 p. 20 n.	129 p.	47 p. 20 n.	91 p. 20 n.	46 p. 20 n.	97 p.	—	—
41 p. 25 n.	—	41 p. 12 n.	—	25 p. 18 n.	—	36 p. 22 n.	—
55 p.	96 p. 10 n.	46 p. 30 n.	70 p. 30 n.	49 p.	97 p. 10 n.	33 p. 30 n.	66 p. 10 n.
59 p. 10 n.	123 p.	56 p. 10 n.	130 p. 30 n.	54 p. 10 n.	121 p. 30 n.	52 p.	132 p. 20 n.
25 p. 20 n.	64 p. 20 n.	25 p.	64 p. 20 n.	34 p.	76 p. 10 n.	19 p. 20 n.	66 p.
45 p.	69 p. 20 n.	46 p.	70 p. 20 n.	39 p.	62 p.	—	—
52 p. 14 n.	97 p. 18 n.	46 p. 37 n.	94 p. 15 n.	44 p. 39 n.	96 p. 20 n.	36 p. 34 n.	88 p. 2 n.

päale kohaliku, mis teraanni poolest ainult viimasel kohal on olnud. Ka prof. Heinrichi rufis on halvapoolne, sest et ta mitme katsetegija juures viimasel kohal on olnud.

Põhu wälja anni poolest on sortide järjekord hääst halvani järgmine: 1) Jaegeri Champagner, 2) Sangaste, 3) Rimpau-Schlanstedt, 4) Prof. Heinrich, 5) Himmeli Champagner, 6) Petkus ja kohalik. Petkusi fordi põhuanni kohta peab tähendama, et see märksa suurem peaks olema, kui selle tabeli järele wälja tuleb, sest „Wahi“ katselt, kus põhu wäljaand õige suur, on Petkusi

fordil põhu raskus wälja jäänud. Igatahes tuleks Petkus põhuanni poolest ka teadmise häädusega fortide hulka mahutada.

Mis nende fortide üle talwe elamise sse puutub, siis on kõik, pääle Rimpau-Schlanstedti, mille kohta kats katsetegijat märkuse on teinud, et talw halvasti tema pääle on mõjunud, hästi üleelanud.

II.

Sordid	Sangaste	Professor Heinrich	Jaegeri Champagner	Petkus	Rimpau- Schlanstedt	Himmel Champagner	Kohalik
Esimese koha pääl			3	4		1	
Teise koha pääl	2			3	2	1	
Kolmanda koha pääl . . .	2	2	2			3	
Neljanda koha pääl . . .	3		1	1	2	2	
Wiienda koha pääl	1	3			3	1	
Kuuenda koha pääl		2	1				4
Seitsmenda koha pääl . .		1	1		1		1
Esimesel ja teisel kohal .	2		3	7	2	2	
Kolmandal, neljandal ja wiendal kohal	6	5	3	1	5	6	
Kuudandal ja seitsmendal kohal		3	2		1		5

Maha heitnud on: kohalik rukis — palju, Sangaste — mõnede juures palju, teistel vähem, Jaeger'i ja Himmel'i Champagnerid on wähe, aga Petkus, Professor Heinrich ja Rimpau Schlanstedt on täiesti püsti olnud.

Puudene mist wõi warisemist on kohaliku ja Sangaste rukki juures üks katsetegija tähele pannud.

Rõrre pikkus on olnud: Sangaste — 190 cm., Himmeli Champagneril — 178 cm., Jaegeri Champagneril — 177 cm., Rimpau-Schlanstedtil — 176 cm., Petkusi ja Professor Heinrichi omadel 172 cm..

1000 tera raskus on olnud (keskmiselt): Rimpau-Schlanstedtil ja Himmeli Champagneril — 34,4 gr., Jaegeri Champagneril — 34,0 gr., Professor Heinrichil — 32,0 gr., Sangastel — 30,1 gr., Petkusil — 29,1 gr. ja kohalikul — 25,6 gr..

Üksikute sortide kohta oleks järgmist ütelda: 1) Petkusi rukis on Lochowil poolt Pirnau rukkist 1881. aastal alatud sordiparanduse töö järele wälja kaswatatud. Rõrs on tal keskmise pikkusega, tugew ja sitke, pää on mitte wäga pikk, neljakandiline, tihe ilma lükkideta; mahahaitmist ja terade pudenemist ei tule ette. Ületalwe elamise poolest loetakse selle sordile jüüiks, et ta meie talwede lume all kannatab, kuna aga külm temale wiga ei tegewat. Wõrsub keskmiselt. Meie wõrdluskatsete järele on ta teraanni poolest esimese koha pääl, kuna aga põhuanni poolest pea keskmiseks sordiks tuleb lugeda — Saksamaal tehtud sortide wõrdluskatsete järele on ta 1889. aastast jaadik kõik teised sordid oma teraanni poolest üle lõõnud. Ra meie suurpõlluneeeste korraldatud katsete järele on ta kõige parem sort olnud. Kaswab rahuloldawalt igasuguse maa pääl, nagu seda ka käesolewad katsed tõendawad. Igatahes tuleks seda sorti meie talwe kohaselt parandada ja temale meie rukki põldudel rohkem ruumi lubada.

Rimpau-Schlanstedti rukki sordi on W. Rimpau Schlanstedtis esiti pää —, pärast taimede waliku abil Probstei rukkist wälja arendanud. Pää keskmise pikkusega, neljakandiline, tihe, rohakas kollaste teradega. Rõrs lühike. Meie katsete järele on ta tera- kui ka põhuanni poolest

tekmiste sortide seas. Kaswutingimiste poolest aga paljundubliste hulgaft.

Profeffor Heinrichi rukki fort on prof. Heinrichi poolt wälja kaawatatud. Oma wälimufe pooleft on teda lerge teifteft fortideft ära tunda — pää on tal teifte fortidega wõrreldeft dige lühike ja tihe. Rõrs lühikene, jäme. Käesolewate katsete järele on ta teraanni pooleft haltwemate ja põhuanni pooleft tekmiste sortide hulgaft.

Jaegeri Champagner on W. Jaegeri poolt tera- ja päädewaliku abil wälja kaawatatud. Sellel fordil on tihe pää, suur tera ja lüheldane kõrs. Saksamaal tehtud katsete järele kaawab ta lergemal ja kuiwal maal häfti. Meie katsete järele on ta teraanni pooleft efimefe koha pääl olnud.

Himmeli (Põhja - Sakfa) Champagner on G. Himmeli poolt üfifkwaliku ja pere-waliku teel wäljakawatatud. Tal on täis lüheldane, longus pää, mis wõrdlemifi pika peenikese kõrre otfaft kaawab. Meie katsete järele on ta tera ja ka põhuanni pooleft tekmise sort olnud.

Kohalik rukis on nii häfti tera, kui ka põhuanni pooleft wiimasel kohal olnud. Rõige paremaft fordift (Petkus) on ta teri pääle 15 puuda wähem andnud. Rõikide uute sortide tekmifeft faagift (46 p. 30 n.) on ta kümne puuda ümber wähem teraafaati andnud. See wähemfaak niihäfti tera kui põhu pooleft tuleb ofalt ka felleft, et mõnedel ja ifeäranis neil, kus fuured faagid on olnud, kohalik rukis on puudunud.

T ä h e n d u s. Petkusi rukki original feemet wõib Seemnewilja Toimekonna kaudu tellida. Et digeks ajaks feemet kätte faaks, fellepärast peab kõige hiljem 20. juulits Toimekonnale. Holmi unl. 12 teatama.

Дозволено военною цензурою

1915/8

A

61627

i33330645